

Отримано: 11 березня 2018 р.

Прорецензовано: 16 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: v.pyvovarov@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/2-87-91

Пивоваров В. М. Формування мовних компетентностей у гуманітарній складовій підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 87–91.

УДК 378.225:808.2

Пивоваров Василь Миколайович,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ФОРМУВАННЯ МОВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ГУМАНІТАРНІЙ СКЛАДОВІЙ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Проаналізовано типові порушення, які найчастіше виникають в усному та писемному мовленні, зазначено, що в підготовці науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів пріоритетним напрямом повинна бути гуманітарна складова, яка є важливою у формуванні мовних компетентностей, розроблено теоретичні положення та практичні рекомендації з удосконалення мовленнєвої компетентності в процесі підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії

Ключові слова: доктор філософії, мовна компетентність, науковий стиль, норми мови, гуманітарна освіта.

Пивоваров Василий Николаевич,

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, г. Харьков

ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ГУМАНИТАРНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ПОДГОТОВКИ СОИСКАТЕЛЕЙ УЧЕНОЙ СТЕПЕНИ ДОКТОРА ФИЛОСОФИИ

Проанализированы типичные нарушения, которые чаще всего возникают в устной и письменной речи, отмечено, что в подготовке научно-педагогических кадров высших учебных заведений приоритетным направлением должна быть гуманитарная составляющая, которая является важной в формировании языковых компетентностей, разработаны теоретические положения и практические рекомендации по совершенствованию речевой компетентности в процессе подготовки соискателей ученой степени доктора философии

Ключевые слова: доктор философии, языковая компетентность, научный стиль, нормы речи, гуманитарное образование.

Vasyl Pyvovarov,

National Law University named after Yaroslav the Wise, Kharkiv

FORMATION OF LINGUISTIC COMPETENCE IN THE HUMANITARIAN COMPOSITION PREPARATION FOR BUILDERS SCIENTIFIC STUDIES OF THE DOCTOR OF PHILOSOPHY

The typical violations that occur most often in oral and written speech typical violations of the norms of contemporary literary language, non-compliance with the requirements of the scientific style regarding the use of linguistic units were identified and analyzed. The notion of linguistic competence was described. It was noted that improvement of speech and communicative competence of the future specialist-scientist is a guarantee of proper fulfillment of modern requirements. In the preparation of scientific and pedagogical staff of higher educational institutions a humanitarian component should be a priority area, which is intended to increase both the general level of higher education and professional skills, the ability to apply the acquired knowledge, skills in scientific and special activities that will increase the competitiveness of the doctor of philosophy in the market of educational services. Humanitarian education is an integral part of the formation of language competences, therefore it is important to properly optimize humanitarian training in accordance with the current norms of language and taking into account the current trends in language development and the changes taking place in it. The competence (competency-professional) approach is basis of practice-oriented education, which is oriented to achieve certain results, gaining decisive competencies. Competence is a dynamic combination of knowledge, abilities and practical skills, autonomy and responsibility, ways of thinking, professional, ideological and civic qualities, moral and ethical values, which determines the ability of a person to successfully carry out professional and further educational activities and is the result of studying at a certain level of higher education.

Key words: Doctor of Philosophy, linguistic competence, scientific style, norms of language, humanitarian education.

Постановка проблеми. У підготовці здобувачів наукового ступеня доктора філософії, майбутніх науково-педагогічних кадрів вищих навчальних закладів, пріоритетним напрямом є гуманітарна складова. До підготовки науково-педагогічних кадрів юридичного спрямування висуваються вимоги щодо обов'язкового володіння державною мовою, набуття ними мовленнєвих компетентностей, необхідних для якісного виконання професійних повноважень. Гуманітарна складова вищої освіти потребує поглиблення та повинна відповідати вимогам сучасності, а рівень мовної підготовки фахівців постійно удосконалюватися [1].

Сучасні зміни у вищій освіті передбачають забезпечення високої конкурентоспроможності майбутніх фахівців, які повинні досконало володіти інформаційними технологіями, знати кілька іноземних мов, бути професіоналами своєї справи, виявляти соціальну активність.

Освітньо-науковий рівень повинен бути фундаментальним, поєднаним з якісною мовною підготовкою, набуттям компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних завдань у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення [6,9].

Стратегія розвитку національної системи освіти повинна формуватися відповідно до сучасних інтеграційних процесів [10]. Основою практико-орієнтованої освіти є компетентнісний підхід.

Компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, автономність та відповідальність, спосіб мислення, професійні, світоглядні і громадянські якості, морально-етичні цінності, що визначають здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Гуманітарна освіта є важливою складовою у формуванні мовних компетентностей під час підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії.

Аналіз останніх досліджень. Питання формування мовної компетентності фахівців були предметом дослідження вчених: О.П. Прокопової [11], Н.Д. Скибун [13] та ін.

Мета – розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій з удосконалення мовленнєвої компетентності під час підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії.

Виклад основного матеріалу. Мовна компетентність включає знання лексичних, орфографічних, пунктуаційних, морфологічних та стилістичних норм. Вагомою складовою є функціонально-комунікативна компетентність – уміння послуговуватися мовними засобами для створення текстів різних стилів. Цей вид компетентності властивий високоосвіченій, культурній особі, сформованій особистості [8].

Мовна компетентність – це поняття, яке об'єднує рівень освітніх досягнень щодо знання мовних норм, уміння вправно ними послуговуватися в різних сферах професійної діяльності, рівня мовленнєвого розвитку особистості. Фахова компетентність спеціаліста передбачає обізнаність у предметній галузі, сформованість професійних навичок, комунікативних якостей.

Згідно з наказом МОН «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук, доктора філософії (кандидата наук) готується державною мовою [9].

Чинний порядок здобуття наукового ступеня доктора філософії передбачає оприлюднення автореферату результатів наукового дослідження, представленого в дисертаційній роботі, тому мовна підготовка здобувачів наукового ступеня доктора філософії є актуальним питанням сучасної системи освіти, зокрема вивчення наукового стилю української мови.

Знання засобів наукового стилю української мови та грамотне їх використання під час написання фахових текстів є запорукою якісного виконання програми навчання в аспірантурі. Отже, для реалізації освітньої складової підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії потрібно використовувати всі засоби для формування високого рівня мовної компетентності. Редагування наукових текстів, переклад фахових статей українською мовою, аудіювання, робота зі словниками, довідковою літературою потребує досконалого знання мови.

Ефективним засобом розвитку компетентностей є залучення здобувачів наукового ступеня доктора філософії до підготовки виступів на наукових конференціях, написання тез доповідей, участі в обговоренні актуальних питань згідно з тематикою дисертаційної роботи. Важливою складовою гуманітарної освіти є відповідальне ставлення до власного мовлення, вивчення наукових праць учених робіт, спілкування з авторитетними носіями мови.

У писемному мовленні часто може виникати плутанина в розрізненні значення слів, недотримання засобів милозвучності, пунктуаційна неточності тощо. Варто звернути увагу на помилки, які найчастіше трапляються в писемному мовленні.

Уживання літературної мови передбачає дотримання чітких, обов'язкових правил лексики та пунктуації використання синтаксичних конструкцій, граматичних форм тощо. Проведено аналіз помилок, які найчастіше бути допущені в усному та писемному мовленні.

Застосування в наукових текстах форм жіночого роду, на кшталт, «здобувачка», «авторка» останнім часом є предметом жвавої дискусії. Серед учених домінують різні погляди стосовно використання форм жіночого роду [16], проте в науковій літературі перевагу надають лексемам чоловічого роду, що відповідає вимогам наукового стилю. Часто використовують мовну конструкцію «у тому числі», що є калькою «в том числе», стилістично правильними буде використання лексем «зокрема», «навіть». Значення слова «число» – це «поняття, за допомогою якого передається кількість і провадиться лічба» [15, с. 330]. На думку вченої К. Городенської, для широкого вживання цього сполучника, навіть в абстрактному вжитку, немає підстав [5].

Слово «послужити» означає «якийсь час служити, бути слугою в кого-небудь, десь»; «якийсь час бути у вжитку, використовуватися за призначенням, з користю для кого-небудь» [3, с.1080].

У науковому стилі натомість словосполучення «послужило фундаментом» варто використовувати мовні конструкції «стало причиною», «спричинило до», наприклад, існують сталі вирази: «нехай це стане йому за науку», «це ні на що не придасться; з цього нічого не буде» та ін. [4, с. 697].

У писемному мовленні досить поширеним явищем є повтор. Мовознавець П. Селігей з-поміж багатослів'я виділяє слововоповтори (тавтології) – це невиправдані повтори в одному реченні того самого слова чи спільнокореневого слова, того самого змісту іншим словом [12].

Для ілюстрації потрібно навести такі приклади: «...під час виконання **ними** покладених на **них** функцій», «систематизоване заохочення осіб, **які** виявили високий ступінь чесності груп, **що** охоплюють: органи, **що** забезпечують реалізацію політики держави (вищі державні органи, пріоритетним напрямком діяльності **яких** є визначення зовнішньої і внутрішньої політики держави, спеціально уповноважені суб'єкти, **які**...»; «**не** можна **не** зазначити»; «обговорена на **її** засіданнях, схвалена **її** науковцями й рекомендована до...»; «**здійснення** сільськогосподарської **діяльності**»; «...з яких основний текст **займає** 179 сторінок, список використаних джерел налічує 313 найменувань та **займає** 36 сторінок»; «у рамках **такої** концепції відбувається перетворення держави на сервісну як на постачальника **таких** послуг».

У словосполученні «дисертаційне дослідження» також наявна тавтологія, оскільки слово «дослідження» – це «наукова праця, в якій досліджується яке-небудь питання», а «дисертаційне» прикметник до слова «дисертація», що означає «наукова робота».

Особливої уваги потребує вживання прийменника «при», яким передають різні відношення: просторові, часові, об'єктні, обставинні та ін. Однак словесні конструкції, на кшталт, «...при підготовці відповідних розділів підручників», «...при читанні лекцій і проведених практичних занять», «...при підготовці у вищих юридичних закладах освіти навчальних програм» – (для підготовки, написання, для проведення, проводячи, під час проведення). Б. Д. Антоненко-Давидович зазначає, що

прийменник при з відтінком часу вживається рідше, тому фрази «при будуванні», «при бажанні», «при всіх обставинах» радить замінити на «коли будували (або – будуючи)», «коли є бажання (або бажаючи)», «за всіх обставин» [2, с.167-168].

Сучасним нормам мови відповідають такі мовні конструкції натомість узвичаєним: «за умови» (при умові), «за потреби» (при необхідності), «розглядаючи справу», «ухвалюючи рішення» (при прийнятті рішення), «оцінюючи ситуацію» (при оцінці ситуації), «для виготовлення» (при виготовленні), «у процесі дослідження» (при дослідженні), «під час викладання» (при викладанні) та ін. А от прийменник *при* треба вживати, коли конструкції з цим прийменником указують на предмет, місце, поблизу яких або де що-небудь відбувається, розташовується, хтось перебуває (*при університеті, при землі, при Дніпрі*).

Уживають мовні конструкції «у свою чергу» калька «в первую очередь», натомість природнішого для української мови є «передусім», «насамперед». Так само: у випадку – натомість у разі; в дійсності – справді (насправді); в основному – переважно, здебільшого; в якості посібника – як посібник; на даний час – натеper; на цей час, на теперішній час; перш за все – насамперед – передусім тощо.

В українській мові вживання дієприкметників активного стану з -уч-, -юч- не відповідає нормам сучасної української мови, тому потрібно замінювати іншим варіантом чи підрядним реченням. Так, слово *існуючий* на наявний, нинішній, сучасний, а «поєднання заходів, **забезпечуючих** захист прав людини» неодмінно подати описовою конструкцією: *що забезпечують (гарантують) захист прав людини* або *убезпечують людину від...*. Однак у Словнику синонімів української мови подано слово *існуючий* переважно щодо абстрактних понять – який існує або існував [14, с. 952].

У Практичному словнику української мови С. Караванського слово «існуючий» подано як синонім слова «суцільний» – справжній, істинний, дійсний, суцільний і як рідко вживане з поміткою «со., тобто советизм» «існуючий» [15, с. 418]. Отже, натомість «розглянуто **існуючі** в науковій літературі тлумачення змісту структури виборчого бюлетеня» рекомендовано вживати *наявні чи сучасні тлумачення*.

У мовній конструкції «**на займаній посаді**», очевидним є те, що слово «займаній» – зайве, хоча в п. 2 ст. 40 Кодексу законів про працю України зазначено саме як «займана посада». Для стислості та лаконічності висловлення можна обмежитися словом *посада*, бо це «службове становище, пов'язане з виконанням певних обов'язків у якій-небудь установі, на підприємстві; місце» [3, с.1074-1075]. Отже, правильно писати й говорити *бути на посаді, відсторонити від посади чи звільнити з посади*.

Одне із значень слова «можливість» – «наявність умов, сприятливих для чого-небудь, обставин, які допомагають чомусь». У фрагменті речення «**надать можливість** вести гідний спосіб життя, оминаючи корупцію» лексема «можливість» повинна мати форму знахідного відмінка, тобто «**надать можливість**». Для стислості можливим видається замінити конструкцію дієслово + іменник на дієслово *уможливить, буде вести гідний спосіб життя*.

У науковому стилі часто вживають слово «відсутні», як-от: «**відсутні фундаментально-правові...**», «...**основному у відсутності** дієвої...», «**комплексні дослідження делегування муніципальним органам повноважень органів виконавчої влади майже відсутні**», «у конституційно-правовій науці **відсутні**». Синонімічний ряд слова *відсутній*: *брак, нестача, дефіцит, недостатність* та ін. Пряме значення лексеми *відсутність* – перебування когось-небудь поза даним місцем у певний час. Натомість цього слова правильно буде: *не розроблено, не досліджено, не вивчено, бракує, не було об'єктом вивчення (дослідження)*. Відсутність стосується осіб, а в науковому стилі варто використовувати слова в прямому значенні.

На лексичному рівні проблемними є мовні конструкції «**одним із пріоритетних напрямів політики** будь-якої сучасної держави **виступає** охорона здоров'я населення» – краще *є охорона здоров'я*; «**елементами джерельної бази дослідження виступили** проекти нормативно-правових актів» – *служували, використано*; «**серед різноманітних галузей страхування найбільш розвиненою є** майнове страхування, **різновидом якого виступає** – **різновидом є**, «**з числа загальнонаукових...**» – *серед, з-поміж*; «**даної наукової роботи**» – *цієї*; «**для даного періоду**» – *цього*; «**агросстрахування в Україні розвинуто досить слабо**», «**з наступними змінами і доповненнями**» – *такими*; «**став у нагоді для співставлення положень**» – *зіставлення*; «у даний час» – *най цей час, натеper, на теперішній час, нині, зараз*; «у даній сфері» – *цій, сучасній*.

У табл.1 подано приклади мовних помилок, які можуть бути в писемному мовленні.

Таблиця 1

Приклади виправлення помилок у текстах авторефератів

Так написано	Так потрібно
<i>При визначенні понять...</i>	<i>Для визначення, понять... (визначаючи) поняття...</i>
<i>...до числа таких суб'єктів належать лише...</i>	<i>...до таких суб'єктів належить лише...</i>
<i>...Янчук, та деяких інших.</i>	<i>...Ярчук та деяких інших.</i>
<i>Халфіна, та ін.</i>	<i>Халфіна та ін.</i>
<i>...є першою у юридичній...</i>	<i>...є першою в юридичній...</i>
<i>...сільськогосподарської продукції щодо якої здійснюється страхування</i>	<i>...сільськогосподарської продукції, щодо якої здійснюється страхування</i>
<i>...доктрині у навчальному...</i>	<i>...доктрині в навчальному...</i>
<i>предмету дисертації</i>	<i>предмета дисертації</i>
<i>обумовили використання таких методів як: ...</i>	<i>обумовили використання таких методів, як: ...</i>
<i>Тема затверджена Вченою радою</i>	<i>Тема затверджена вченою радою</i>
<i>щодо удосконалення...</i>	<i>щодо вдосконалення...</i>
<i>дійсності у його динаміці</i>	<i>дійсності в його динаміці</i>
<i>одержані наступні результати</i>	<i>одержані такі результати</i>
<i>у залежності від призначення</i>	<i>залежно від призначення</i>
<i>існуючий стан законодавчого</i>	<i>сучасний (теперішній) стан законодавчого</i>

<i>у тому числі статутної...</i>	<i>зокрема статутної...</i>
<i>виходячи з матеріально-фінансового забезпечення</i>	<i>зважаючи на матеріально-фінансове забезпечення</i>
<i>особливими рисами якої є неспівпадіння суб'єкта ...</i>	<i>особливими рисами якої є незбігання суб'єкта ...</i>
<i>з наступним їх затвердженням представницькими органами...</i>	<i>з подальшим їх затвердженням представницькими органами...</i>
<i>...самоврядних органів знаходиться у безпосередній залежності від...</i>	<i>безпосередньо залежить від самоврядних органів</i>
<i>полягає у тому,</i>	<i>полягає в тому</i>
<i>не раніше їх офіційного опублікування</i>	<i>не раніше ніж (як) їх офіційно опубліковано</i>
<i>Загальний обсяг дисертації складає 241 сторінка</i>	<i>Загальний обсяг дисертації – 241 сторінка або загальний обсяг дисертації становить 241 сторінку</i>
<i>що у контексті...</i>	<i>що в контексті...</i>
<i>його роль в процесах</i>	<i>його роль у процесах</i>
<i>на сьогодні слід розглядати</i>	<i>на цей час потрібно (варто) розглядати</i>
<i>система делегованих повноважень уявляє собою...</i>	<i>система делегованих повноважень становить (є, видається)...</i>
<i>система уявляється громіздкою</i>	<i>є, система громіздка</i>
<i>не дивлячись на його розгалуженість</i>	<i>незважаючи на його розгалуженість</i>
<i>питома вага складає 48%</i>	<i>питома вага становить 48%</i>
<i>скоріше свідчить контролю</i>	<i>ймовірно свідчить про контроль</i>
<i>на сьогоднішній день вона уявляється</i>	<i>на цей час (нині, тепер) вона є</i>
<i>виникають внаслідок недобросовісної конкуренції</i>	<i>виникають унаслідок недобросовісної конкуренції</i>
<i>не дивлячись на розгалужену систему</i>	<i>незважаючи на розгалужену систему</i>
<i>співвіднести колізійно-правові інститути</i>	<i>зіставити колізійно-правові інститути</i>
<i>учбової дисципліни</i>	<i>навчальної дисципліни</i>
<i>пропозиції дослідження доповідались автором</i>	<i>автор доповідає пропозиції дослідження</i>
<i>шляхом виконання недобросовісним конкурентом ненавсесенної шкоди.</i>	<i>унаслідок завданої шкоди недобросовісним конкурентом</i>
<i>ознайомитися у бібліотеці</i>	<i>ознайомитися в бібліотеці</i>
<i>у туристичному відношенні</i>	<i>з погляду туризму</i>
<i>яка знаходиться в центрі</i>	<i>яка розташована в центрі</i>
<i>зробити Україну більш привабливою для туристів</i>	<i>Україна має стати більш привабливою для туристів</i>
<i>що потребують розвитку, та надання</i>	<i>що потребують розвитку та надання</i>
<i>у ході вивчення</i>	<i>під час вивчення</i>
<i>в місці або країні</i>	<i>в місті або країні</i>
<i>у ході перетворень</i>	<i>у процесі перетворень</i>
<i>проблеми, щодо регулювання</i>	<i>проблеми щодо регулювання</i>
<i>країн із приводу встановлення</i>	<i>щодо, стосовно до встановлення</i>
<i>суб'єкту</i>	<i>суб'єкта</i>
<i>при написанні дисертаційного дослідження автор також використовувала</i>	<i>процесі написання дисертації використано...</i>
<i>в якості об'єкта,</i>	<i>у ролі об'єкта,</i>
<i>в якості самостійних платників</i>	<i>як самостійних платників</i>
<i>апробація окремих положень дисертаційного дослідження відбувалася на виступах</i>	<i>окремі положення дисертації апробовано</i>
<i>було з'ясовано</i>	<i>з'ясовано</i>
<i>у дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і вирішення наукового завдання, яке полягало в поглибленні знань стосовно удосконалення правового регулювання податку на прибуток підприємств, його місця та значення у податковій системі України; розроблення й обґрунтування пропозицій, спрямованих на усунення існуючих недоліків.</i>	<i>у дисертаційній роботі теоретично узагальнено і вирішено наукове завдання, яке полягало в тому, щоб поглибити знання з метою вдосконалити правове регулювання податку на прибуток підприємств, його місця та значення в податковій системі України; розроблено й обґрунтовано пропозиції щодо усунення наявних недоліків.</i>
<i>адже, хоча і існує процедура повернення таких коштів платникам податкова пільга, як для...</i>	<i>адже хоча й існує процедура повернення таких коштів платникам податкова пільга як для...</i>
<i>виходячи із аналізу та характеристики ознак...</i>	<i>на підставі аналізу та характеристики ознак...</i>
<i>класифіковані в залежності від</i>	<i>класифіковані залежно від</i>
<i>робота виконана й обговорювалася на кафедрі</i>	<i>роботу виконано й обговорено на засіданні кафедри</i>
<i>досвіду Естонії, як однієї</i>	<i>досвіду Естонії як однієї</i>
<i>усунути з числа суб'єктів надання</i>	<i>виключити зі списку</i>
<i>на сьогоднішній день вона уявляється...</i>	<i>на цей час (нині, тепер) вона є...</i>
<i>договори мають укладатися</i>	<i>договори укладають</i>

Отже, як видно з табл.1, трапляються помилки, які стосуються таких норм мови, як лексичні, морфологічні, стилістичні, пунктуаційні, орфографічні.

Висновки

У гуманітарній складовій підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії мовна компетентність формується глибинними знаннями норм літературної мови на всіх її рівнях: лексичному, граматичному, стилістичному, орфографічному, пунктуаційному, умінням грамотно застосувати в професійному спілкуванні вимоги наукового стилю.

Здобуття наукового ступеня доктора філософії, передбачає формування бездоганного володіння мовними нормами в усному та писемному спілкуванні.

Розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій з удосконалення мовленнєвої компетентності під час підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії є актуальним питанням сучасної системи вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень. Враховуючи суттєві зміни в переліку спеціальностей з підготовки докторів філософії, передбачається проведення дослідження мовного контексту авторефератів з інших спеціальностей для формування узагальнених рекомендацій щодо вдосконалення мовного оформлення текстів з викладу результатів наукових досліджень.

Література:

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю. 2-е вид. доп. – К.: Знання України, 2008. – 819 с.
2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. – К.: Либідь, 1991. – 256 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
4. Вирган І. О. Російсько-український словник сталих виразів / І.О. Вирган, М.М. Пилинська. – Харків: Прапор, 2000. – 864 с.
5. Городенська К. Тонкощі слововживання / К. Городенська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/12-0915.pdf>
6. Закону України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1556-18.
7. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. / С. Караванський. – 3-є вид., опрац. і доповн. – Львів: Бак, 2008. – 512 с.
8. Поняття мовної компетенції. Start your GCP free trial. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.educationua.net/silovs-648-1.html>.
9. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: Наказ МОН України від 12.01.2017 № 40. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xn-80aagahqwyibe8an.com/download/nakaz-vid-12012017-pro-zatverdjenya-vimog-2017-48116.html>.
10. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року Указ Президента України № 344/2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://president.gov.ua/documents/15828.html>.
11. Прокопова О. П. Мовленнєво-комунікативна компетентність як одна із складових професійного становлення фахівця/ О.П. Прокопова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2307-4507/article/view/32630>.
12. Селігей П. Типи багатослів'я в наукових текстах / П. Селігей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inmo.org.ua/assets/files/Selihey.%20Туру%20bahatoslivya.pdf>.
13. Скибун Н. Д. Професійна мовленнєва компетентність як наукове поняття / Н. Д. Скибун [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/skybun_n_d_professional_speech_competence_as_scientific_notion.pdf.
14. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. – К.: Наук. думка, 1999. – 2000 с.
15. Словник української мови: в 11 томах. – Том 11, 1980. – С. 330.
16. Чуешкова О. Форми із суфіксом -к(а) як засіб позначення жінок і офіційно-діловому та науковому стилях сучасної української літературної мови / О. Чуешкова // Незгасимий словосвіт: Зб. наук. праць. / Уклад.: Микола Філон, Тетяна Ларіна / Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 284-291.